

Лех М.Ю.

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
студент Інституту прокуратури та кримінальної юстиції*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СПІВУЧАСНИКІВ У НЕЗАКІНЧЕНИХ ЗЛОЧИНАХ

Актуальність даної теми полягає у тому, що досить часто у практиці застосування кримінального закону зустрічаються випадки вчинення особою злочину у співучасті, що зумовлює підвищену суспільну небезпечність такого діяння. Спільна участь у вчиненні злочину полегшує реалізацію умислу та дозволяє ретельніше приховати наслідки, а тому потребує особливої уваги зі сторони законодавця.

Питання співучасті у вчиненні злочину розглядали багато науковців, зокрема Ю. В. Абакумова, М. І. Бажанов, Ф. Г. Бурчак, П. І. Гришаєв, Ю. В. Гродецький, Н. А. Гуторова, Л. М. Демидова, О. О. Кваша, А. П. Козлов, Г. А. Кригер, Р. С. Орловський, В. В. Сташис, А. Н. Трайнін, О. В. Ус та інші.

Відповідно до ст. 26 Кримінального кодексу України (далі – КК), співучастю у злочині є умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину. Поняття добровільної відмови міститься у ст. 17 КК, там же і зазначено про звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка добровільно відмовилася від вчинення злочину. Законодавець також досить детально регламентує кримінальну відповідальність співучасників, зокрема і при добровільній відмові одного з них. Питання добровільної відмови виконавця злочину детально розглядалося Орловським Р. С. (Орловський Р. С. Особливості добровільної відмови виконавця злочину [Текст] / Р. С. Орловський // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право. – 2015. – Вип. 20. – С. 158-163). А Гродецький Ю. В. вивчав дану проблему у своїй дисертації кандидата юридичних наук (Гродецький Ю. В. Добровільна відмова при співучасті [Текст]: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / Ю. В. Гродецький; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2002. – 20 с.). У разі вчинення виконавцем незакінченого злочину інші співучасники підлягають кримінальній відповідальності за співучасть у незакінченому злочині. Наприклад, цілком логічним з

точки зору цього принципу, є формулювання частини 3 ст. 31 КК: «У разі добровільної відмови будь-кого із співучасників виконавець підлягає кримінальній відповідальності за готування до злочину або за замах на злочин, залежно від того, на якій із цих стадій його діяння було припинено». Проте, виникають деякі запитання у ситуаціях, коли відмовився від вчинення злочину саме виконавець, а, наприклад, організатор та пособник вчинили все, що на їх думку, було необхідно для досягнення злочинної мети. Ч. 1 ст. 31 КК вказує, що у разі добровільної відмови виконавця інші співучасники відповідають за готування до злочину або замах на злочин. В науковій літературі найбільш поширеним є погляд, згідно з яким кримінальна відповідальність співучасників повинна наступати залежно від того, на якій стадії вчинення злочину виконавець добровільно відмовився від доведення його до кінця (Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар [Текст]: у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Т. 1: Загальна частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – Х.: Право, 2013. – 376 с. – С. 110). Але існують і інші думки. Наприклад, у ст. 20 Кримінального кодексу Республіки Польща встановлено, що кожен співучасник вчинення злочину несе відповідальність у межах свого умислу чи необережності незалежно від відповідальності інших співучасників. Якщо була спроба вчинення злочину, то настає відповідальність за замах. Тобто, співучасники відповідають в межах свого умислу, а не фактичних дій виконавця.

У розділах 29-30 Кримінального кодексу Федеративної Республіки Німеччини встановлюється, що кожен співучасник карається незалежно від вини іншої особи у відповідності зі своєю провиною. Той, хто намагається схилити іншу особу до вчинення злочину або підбурює до його скоєння, карається згідно з положеннями про замах на злочин. Так само карається той, хто висловлює готовність, хто приймає пропоновані послуги іншої особи або хто домовляється з іншою особою про вчинення злочину або підбурювання до його здійснення.

Схожої думки дотримувався і А. Н. Трайнін, який вважав, що співучасть не амністує і не може амністувати злочинця на тій підставі, що він діяв не один, а спільно з іншими особами, з яких один (виконавець) злочину не вчинив. Звідси цілком зрозуміло, що підбурювач чи пособник відповідають за ті конкретні дії, які кожен з

них зробив (Трайнин А. Н. Учение о соучастии [Текст]. – М.: Юридическое издательство НКЮ СССР, 1941. – 158 с. – С. 124). Проте висновки, які робив А. Н. Трайнін (співучасники повинні відповідати за підбурювання і пособництво у вбивстві, навіть якщо смерть не настала) повністю суперечать сучасним принципам кримінального права, оскільки за злочини з матеріальним складом відповідальність можлива лише при настанні суспільно небезпечних наслідків. Отже в цьому моменті доводиться робити вибір між принципом справедливості, та карати за фактичний злочинний умисел та зусилля, які були застосовані для його досягнення, та між принципом, який говорить, що моментом закінчення злочину з матеріальним складом є настання суспільно небезпечних наслідків, а тому не можна карати особу за те, що не було скоєно, хоча вона доклала всіх сил для реалізації наміру. Я вважаю, що раціональне зерно, все-таки, у цих поглядах є, оскільки всі науковці погоджуються з думкою, що притягнення співучасників до відповідальності на одних і тих же засадах не виключає індивідуалізації відповідальності.

Отже, проаналізувавши думки вчених, я дійшов висновку, що КК України встановлює, що у разі добровільної відмови виконавця інші співучасники підлягають кримінальній відповідальності за співучасть у незакінченому злочині. Це ставить співучасників у залежність від дій виконавця, що, з однієї сторони дозволяє притягнути до їх до відповідальності, а з іншої – порушує принцип відповідальності особи за вчинені нею конкретні діяння.